

تحلیل خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان فارسی زبان و دوزبانه دوره ابتدایی

■ سیدبهنام علوی مقدم*

چکیده:

در مراحل مختلف یادگیری مهارت‌های زبانی، احتمال بروز خطا از سوی یادگیرندگان وجود دارد. مطالعه این خطاها اطلاعات ارزشمندی درباره میزان موفقیت شیوه‌های تدریس و مواد آموزشی در اختیار معلمان و کارشناسان آموزشی قرار می‌دهد. چنین تصور می‌شود که علی‌رغم اهمیت «نوشتن» در پیشرفت تحصیلی و اجتماعی، دانش‌آموزان ایرانی فارسی زبان و دوزبانه در نوشتارهای خود خطاهای قابل توجهی دارند. در این مقاله، با تکیه بر اصول نظری تحلیل خطا، (کوردی، ۱۹۷۱) اشکالات نوشتاری دانش‌آموزان ایرانی فارسی زبان و نیز دوزبانه (ترک زبان) دوره ابتدایی، شامل خطاهای املائی، واژگانی، ساختاری و گفتمانی بررسی شده است. در این پژوهش ۷۰ انشای دانش‌آموزان کلاس پنجم شهر تهران (به‌عنوان نمونه دانش‌آموزان فارسی زبان) و ۴۰ انشای دانش‌آموزان شهرستان، از استان اردبیل (به‌عنوان نمونه دانش‌آموزان دوزبانه) به روش توصیفی مورد بررسی قرار گرفته است. اشکالات نوشتاری در ۴ طبقه املائی، واژگانی، ساختاری و گفتمانی بررسی گردیده و نتایج نشان داده است که در هر دو گروه مورد بررسی (فارسی زبان و دوزبانه) هر چهار طبقه از اشکالات نوشتاری دیده شده و خطاهای ساختاری در هر دو گروه، بیشترین میزان وقوع را داشته‌اند. مقایسه خطاهای نوشتاری دو گروه مورد مطالعه نشان می‌دهد که اگرچه درصد خطاهای ساختاری گروه اول نسبت به گروه دوم ۱۸ درصد کمتر است؛ اما دانش‌آموزان ایرانی فارسی زبان دوره ابتدایی نسبت به دانش‌آموزان ایرانی دوزبانه خطاهای املائی و گفتمانی بیشتری در نوشتار خود داشته‌اند. نتایج این پژوهش در نگارش متون آموزشی و تجدید نظر در روش‌های تدریس زبان فارسی کاربرد دارد.

کلید واژه‌ها: خطاهای زبانی، فارسی زبان، دوزبانه، دوره ابتدایی، مهارت نوشتاری.

تاریخ دریافت مقاله: ۹۲/۲/۱۷

تاریخ شروع بررسی: ۹۲/۳/۱۲

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۲/۹/۲۵

* عضو هیئت علمی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی ..... behnam.9002@yahoo.com

■ مقدمه

تسلط بر دو مهارت خواندن و نوشتن تنها از طریق فرایند آموزش امکان‌پذیر است که به آن «سوادآموزی» گفته می‌شود. از آنجاکه دستیابی به فرصت‌های تحصیلی، شغلی و امکان حضور موفق در اجتماع منوط به «باسوادی» است، کسب مهارت کافی در خواندن و نوشتن اهمیت بسزایی دارد. اگر یک فرد باسواد مهارت نوشتاری را به اندازه کافی کسب نکرده باشد، در ایجاد ارتباط دچار مشکل خواهد شد. با وجود این، مهارت نوشتن در فرآیند آموزش دیرتر و دشوارتر از مهارت‌های دیگر حاصل می‌شود و تعداد اندکی از گویشوران یک زبان در نوشتن انشا یا مقاله، مهارت لازم را به دست می‌آورند. بنابراین هنگامی که دانش‌آموزان فارسی‌زبان در نوشتن به زبان مادری خود با مشکل مواجه می‌شوند، طبیعی است که نوشتن به زبان فارسی برای دانش‌آموزان ایرانی غیرفارسی‌زبان دشوارتر و با موانع بیشتری همراه باشد.

نوشتن نادرست املای کلمات، استفاده از جملات پیچیده‌ای که به دلیل داشتن مشکلات ساختاری مبهم هستند و کاربرد واژگان ساختگی و نامتعارف در نوشته‌ها از مواردی است که در نوشتار دانش‌آموزان ایرانی به وفور مشاهده می‌شود. در آموزش مهارت‌های زبانی، تحلیل خطاهای زبان‌آموزان به این جهت اهمیت دارد که نقاط ضعف آن‌ها را آشکار می‌کند و از این طریق به معلمان و مولفان کتاب‌های آموزشی نشان می‌دهد که برای برطرف نمودن کاستی‌ها از چه روش‌ها و مواد آموزشی استفاده کنند. اگرچه تحلیل خطا در آموزش زبان دوم ریشه دارد؛ اما می‌توان از این روش برای بهبود کیفیت آموزش مهارت‌های زبان بومی یک فرد نیز بهره‌برداری کرد. در این پژوهش انشاهای دانش‌آموزان ایرانی فارسی‌زبان و دوزبانه دوره ابتدایی را به لحاظ بروز خطاهای نوشتاری تحلیل و بررسی کرده‌ایم تا نشان دهیم که بسامد کدامیک از خطاها در متون مورد مطالعه بیشتر است. به عبارت دیگر، این پژوهش به دنبال یافتن پاسخ برای این پرسش است که: **خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان ایرانی فارسی‌زبان عمدتاً از چه نوع است و این نسبت در مقایسه با دانش‌آموزان ایرانی دوزبانه به چه میزان تغییر می‌کند؟**

■ پیشینه پژوهش

موضوع مشکلات نوشتاری همواره از جنبه‌های مختلف مورد توجه بوده است. از آنجاکه یادگیری مهارت‌های زبانی با عوامل متعددی مانند شرایط جسمانی، شناختی، اجتماعی و رشد ذهنی دانش‌آموزان ارتباط دارد، بیشتر مطالعات درباره این موضوع به صورت بینارشته‌ای انجام شده است. با وجود این، در ایران نگرش غالب به خطاهای دانش‌آموزان بر جنبه‌های تربیتی و روان‌شناختی متمرکز بوده است؛ بدین معنا که بسیاری از پژوهشگران ایرانی، مشکلات خواندن و نوشتن کودکان را که ناشی از اختلال‌ها یا ناهنجاری‌های ذهنی هستند، با رویکرد روان‌شناختی بررسی کرده‌اند و برخی هم از منظر توان‌بخشی به آن نوع از مشکلات جسمی که بر خواندن و نوشتن تأثیر منفی می‌گذارند پرداخته‌اند. به عنوان مثال،

تحلیل خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان فارسی زبان و دوزبانه دوره ابتدایی

اسدالهی و همکاران (۱۳۷۱) نارسانویسی دانش‌آموزان کلاس سوم ابتدایی مدارس شهر اصفهان را از دیدگاه روان‌شناختی بررسی کرده و گورابی (۱۳۷۵) تأثیر کم‌شنوایی را بر اختلالات نوشتاری مورد توجه قرار داده است. اسدی بیدشکی (۱۳۹۰) خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان پسر عادی را در مقایسه با دانش‌آموزان نارسانویس تحلیل نموده و رضانی واسوکلائی (۱۳۹۰) نیز کاربرد ابزارهای انسجام را در نوشتار دانش‌آموزان عادی در مقایسه با دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری شهر تهران مطالعه کرده است. در موارد زیادی دشواری‌های خط فارسی به مشکلات املائی منجر می‌شود. این موضوع همواره از سوی معلمان و پژوهشگران مورد توجه بوده است؛ به طوری که هر گاه سخن از نوشتن به میان می‌آید، موضوع املانویسی و خطاهای املائی مطرح می‌شود. زندی (۱۳۷۳) مشکلات ملایی را از دیدگاه زبان‌شناختی بررسی کرده است. وی پس از ذکر عوامل برون‌برنامه‌ای مانند عوامل زیست‌شناختی، انگیزشی، جامعه‌شناختی و برنامه‌ای مانند روش آموزش و محتوای درسی، تأکید پژوهش خود را بر عوامل زبان‌شناختی قرار داده و بر این اساس، خطاهای املائی را در سه گروه مطالعه کرده است: نقایص نظام نوشتاری فارسی (رسم الخط)، عوامل ناشی از جنبه‌های گفتاری زبان (فرآیندهای آوایی - صرفی مانند قلب، حذف، افزایش و تبدیل) و عوامل ناشی از لهجه‌ها و گویش‌های محلی. از دیگر نمونه‌های مطالعات انجام شده با موضوع خطاهای املائی می‌توان به قربان‌حق (۱۳۷۷)، علیخانی (۱۳۷۹) و فهم‌نیا (۱۳۸۱) اشاره کرد.

به‌طور کلی تعداد اندکی از پژوهشگران همچون علوی مقدم و خیرآبادی (۱۳۹۱) هنگام مطالعه بر روی خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان فارسی‌زبان به خطاهایی توجه نموده‌اند که منشأ زبانی دارند. لذا عمده تحقیقات به بررسی خطاهای نوشتاری در حد خطاهای املائی یا بررسی یکی از ویژگی‌های نوشتاری محدود شده است. به‌عنوان مثال، دوست‌محمدیان (۱۳۸۰) ساختارهای نحوی مقاله‌های دانشجویان ایرانی را از منظر زبان‌شناسی بررسی نموده است. از جمله مطالعات انجام‌شده درباره خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان فارسی‌زبان از منظر تحلیل خطا، می‌توان از اکبرپور (۱۳۸۲) و جبرئیلی (۱۳۸۲) نام برد. اکبرپور در پژوهش خود، خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان پایه چهارم و پنجم ابتدایی را بررسی کرده و جبرئیلی نیز به بررسی زبان‌شناختی خطاهای تولیدی موجود در نظام نوشتاری کودکان فارسی زبان توجه کرده است. ترابی (۱۳۸۷) نیز ویژگی‌های نحوی و کلامی دست‌نوشته‌های داستانی کودکان و نوجوانان فارسی‌زبان را موضوع پژوهش قرار داده و با مطالعه داستان‌های بایگانی‌شده در «شورای کتاب کودک و نوجوان» فرآیندهای زبانی اسنادی‌سازی و قلب نحوی را در حوزه نحو و انسجام بررسی کرده است. اما در هیچ‌یک از موارد مذکور به خطاهای احتمالی موجود در نوشته‌های مورد بررسی توجهی نشده است.

برعکس، خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان دوزبانه از منظر زبان‌شناختی مورد توجه قرار گرفته است و مطالعات قابل توجهی در این زمینه وجود دارد. به‌عنوان مثال فرهادی (۱۳۷۹) خطاهایی را که دانش‌آموزان عرب‌زبان پایه‌های (سوم، چهارم و پنجم) در انشای خود مرتکب شده‌اند به شیوه تحلیل خطا مطالعه کرده

است. در این پژوهش خطاهای واژگانی و دستوری در ۳۰۰ انشای دانش‌آموزان منطقه‌ای در جنوب کشور تحلیل شده است. نتایج پژوهش، افزایش معنادار تعداد جملات نادرست دانش‌آموزان از پایه سوم به چهارم و پنجم را نشان داده که ناشی از کاربرد نسبی بعضی از راهبردها توسط دانش‌آموزان ارزیابی شده است، به این ترتیب که دانش‌آموزان پایه سوم نسبت به دانش‌آموزان پایه‌های بالاتر، «راهبرد اجتناب» را بیشتر به‌کار می‌گیرند. همچنین نتایج پژوهش حاکی از بیشتر بودن خطاهای دستوری در مقایسه با خطاهای واژگانی (نسبت ۳ به ۱) است. به‌طور کلی نتایج این پژوهش نشان داده است که علی‌رغم اینکه دانش‌آموزان علاقه دارند از زبان فارسی استفاده کنند؛ اما نمی‌توانند آن را به راحتی و به‌طور فصیح به‌کار بگیرند. عبدی (۱۳۸۳) نیز خطاهای واژگانی را در نوشتار دانش‌آموزان کرد زبان پایه‌های چهارم و پنجم دبستان بررسی کرده است و خان‌بابازاده (۱۳۸۸) خطاهای نحوی تالشی زبان‌ها در گونه نوشتاری را موضوع پژوهش قرار داده است. در پژوهش او تأثیر روش‌ها و مواد آموزشی بر کیفیت نوشتن این دانش‌آموزان ۳۶/۸۴ درصد برآورد شده است. از دیگر مطالعات انجام شده می‌توان به قوشلی‌پور (۱۳۹۰) اشاره کرد که در آن خطاهای نحوی دانش‌آموزان دوزبانه ترکمن در یادگیری زبان فارسی بررسی و عمده‌ترین منبع خطا شرایط و محیط یادگیری برشمرده شده است. عزیزپور (۱۳۹۰) خطاهای نحوی لرزبانان در به‌کارگیری زبان فارسی را به‌عنوان موضوع پژوهش انتخاب نموده است. در این پژوهش که به‌روش تحلیل خطا انجام شده، خطاهای نحوی گروهی از دانش‌آموزان لرزبان پایه‌های چهارم و پنجم دبستان در نوشتن انشا به زبان فارسی بررسی شده است. علوی‌مقدم و خیرآبادی (۱۳۹۱) مطالعه دیگری است که به مطالعه خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان ایرانی ترک‌زبان دوره‌های تحصیلی راهنمایی و دبیرستان پرداخته است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که دانش‌آموزان ایرانی ترک‌زبان در به‌کارگیری ساختار زبان فارسی به هنگام نوشتن بیشترین خطا را مرتکب شده‌اند.

با توجه به ناکافی بودن مطالعات انجام شده درباره خطاهای زبانی در نوشتار دانش‌آموزان ایرانی فارسی‌زبان، محدوده‌های نیازمند آموزش بیشتر ناشناخته مانده است. بنابراین به‌منظور شناسایی میزان و نوع خطاها در نوشتار دو گروه فارسی‌زبان و دوزبانه، این پژوهش به بررسی خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان ایرانی فارسی‌زبان در مقایسه با دانش‌آموزان ایرانی دوزبانه پرداخته است تا مشخص شود نقاط ضعف مواد و روش‌های آموزشی کدام است. به‌نظر می‌رسد دانش‌آموزان فارسی‌زبان نیز، مانند دانش‌آموزان دوزبانه، در نوشتن ضعف‌های قابل توجهی دارند که تنها از طریق مطالعه خطاها می‌توان آن‌ها را شناسایی نمود.

■ اصول نظری

این پژوهش بر مبنای اصول نظری تحلیل خطا (کورد، ۱۹۷۰) بنا شده است. تا اواخر دهه شصت میلادی «ساختارگرایی» تفکر غالب در زبان‌آموزی بود. در این تفکر، یادگیری زبان به‌عنوان دستیابی به یک

تحلیل خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان فارسی زبان و دوزبانه دوره ابتدایی

رشته عادات زبانی جدید تلقی می‌شد. ادعای «نظریه تحلیل مقابله‌ای» این بود که مانع اصلی برای یادگیری زبان دوم، تداخل ساختار زبان اول است و مقایسه علمی و نظام‌مند دو زبان، افراد را قادر می‌کند که موانع را تشخیص داده و توصیف‌کنند که چه عاملی در یادگیری زبان دوم ایجاد اشکال می‌کند. از این رو، در روش تدریس کلاسی، نسبت به تصحیح خطاها یا اشتباهات^۲ زبان‌آموزان اهتمام زیادی ورزیده می‌شد تا اجازه بروز هیچ نوع خطایی به زبان‌آموزان داده نشود. برخلاف تصور اولیه، در نظریه تحلیل مقابله‌ای، که منشأ تمامی خطاهای زبان را تداخل زبان مادری می‌دانست، تحقیقات ثابت کرد که تعداد زیادی از خطاها ریشه در زبان مادری ندارند؛ از این رو نسخه ضعیف‌تری^۳ از این نظریه توسط وارداف^۴ (۱۹۷۰) ارائه گردید که معتقد بود بعضی خطاها از طریق تحلیل مقابله‌ای قابل پیش‌بینی هستند. نسخه ضعیف تحلیل مقابله‌ای، به دنبال این است که پس از رخ دادن خطا در گفتار یا نوشتار زبان‌آموزان، علت بروز آن را معلوم کند.

شاخه تحلیل خطا در یادگیری زبان دوم نیز توسط کوردر و همکارانش در سال ۱۹۷۰ پایه‌گذاری شد. کوردر (۱۹۷۳) خطاها را در فرآیند یادگیری زبان دوم دارای اهمیت دانسته و معتقد است تحلیل نظام‌مند خطاهایی که از زبان‌آموزان سرمی‌زند، محدوده‌هایی را که نیازمند توجه بیشتر در هنگام آموزش هستند به معلمان می‌نمایاند (داروس^۵، ۲۰۰۹، ص. ۴۸۷). براون^۶ (۲۰۰۱، صص. ۱۷۳-۱۸۱) خطاها را به لحاظ منشأ بروز به چهار دسته تقسیم‌بندی کرده است. این چهار دسته عبارتند از: «تأثیر منفی زبان مادری زبان‌آموزان»، «تعمیم‌های نادرست قوانین زبان هدف»، «بافت موقعیتی»^۷، «کلاس درس، معلم و مواد آموزشی و...» و «راهبردهای ارتباطی»^۸.

تحلیل خطا بر نظریه‌های فراگیری زبان اول و یادگیری زبان دوم مبتنی است و شباهت‌های دو فرآیند را مورد توجه قرار می‌دهد. در این رویکرد با توجه به مراحل و استراتژی‌های یادگیری مهارت‌های زبان اول و دوم، مطالعه خطاها دارای اهمیت است؛ زیرا به‌عنوان شواهدی بر یادگیری تلقی می‌شوند. به ادعای منیوک^۹ (۱۹۷۱) بررسی خطاهای کودک به هنگام فراگیری مهارت‌های زبان مادری، مراحل شناختی و زبانی را به‌عنوان شواهدی از یادگیری زبان روشن می‌کند. در یادگیری زبان دوم نیز خطاها نشانه‌هایی از عدم موفقیت در یاددهی/یادگیری تلقی نمی‌شوند؛ بلکه به‌عنوان بخشی از مراحل یادگیری زبان مورد توجه قرار می‌گیرند. در این رویکرد، ساختارهای غیرمتعارفی که توسط زبان‌آموز تولید شده‌اند مورد مطالعه قرار می‌گیرند. (به نقل از کشاورز، ۱۹۹۵، ص. ۵۳)

خطاهایی که از یادگیرندگان سرمی‌زند راه فهمیدن روش‌هایی را که برای یادگیری مهارت‌های زبانی به‌کار گرفته می‌شود باز می‌کند. خطاها اگر به‌درستی بررسی شوند، بیانگر این نکته خواهند بود که زبان‌آموزان در روند یادگیری مهارت‌های زبانی از چه شیوه‌های ذهنی استفاده می‌کنند. اگر همه جملاتی که یکی از دانش‌آموزان در نوشتار خود به کار برده درست باشد، این تصور را برمی‌انگیزد که وی از روی نوشته دیگری تقلید کرده است. بنابراین شناخت خطاهای زبان‌آموزان نشان‌دهنده میزان دانش و سطح اطلاعات آن‌ها درباره قواعد زبان است و در امر آموزش زبان به آنان کاربرد دارد. به‌عبارت دیگر،

میزان و نوع خطاهای زبانی نشان‌دهنده میزان توانایی فرد در برقراری ارتباط است. این نکته که شناخت زبان‌آموزان از قواعد زبانی تا چه اندازه است، عامل مهمی برای معلم به‌شمار تا بتواند واقع‌گرایی پیشه‌کند و روش‌های تدریس خود را با میزان دانش آن‌ها هماهنگ سازد. به‌علاوه، توجه به خطاها، امر جمع‌آوری اطلاعات در زمینه مشکلات عمومی یادگیرندگان را تسهیل می‌نماید و به‌عنوان وسیله‌ای در تهیه مواد درسی کاربرد دارد. در این پژوهش بر پایه نظرات کورد (۱۹۷۱) به بررسی خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان ایرانی فارسی‌زبان و دوزبانه پرداخته شده تا با مقایسه میزان و نوع خطاهای هر گروه، محدوده‌های نیازمند توجه و آموزش بیشتر مشخص شود.

پرسش‌های این پژوهش به شرح زیر است:

- میزان بروز خطاهای املائی در دانش‌آموزان ایرانی فارسی‌زبان و دوزبانه دوره ابتدایی چه قدر است؟

- میزان بروز خطاهای واژگانی در دانش‌آموزان ایرانی فارسی‌زبان و دوزبانه دوره ابتدایی چه قدر است؟

- میزان بروز خطاهای ساختاری در دانش‌آموزان ایرانی فارسی‌زبان و دوزبانه دوره ابتدایی چه قدر است؟

- میزان بروز خطاهای گفتمانی در دانش‌آموزان ایرانی فارسی‌زبان و دوزبانه دوره ابتدایی چه قدر است؟

روش پژوهش

این پژوهش به روش توصیفی بر روی ۷۰ نمونه از انشاهای دانش‌آموزان فارسی‌زبان و ۴۰ نمونه از انشاهای دانش‌آموزان دوزبانه انجام شده است. برای دستیابی به داده‌های اولیه از دانش‌آموزان کلاس‌های چهارم و پنجم ابتدایی، از دو مدرسه واقع در شهر تهران، و دو مدرسه ابتدایی واقع در شهرستان نیر (در آذربایجان شرقی) خواسته شد تا دانش‌آموزان آن‌ها انشایی [نامه‌ای] درباره معلم خود بنویسند. سپس انشاها یا نامه‌های مذکور به‌عنوان نمونه‌ای از دست‌نوشته‌های دانش‌آموزان فارسی‌زبان و دوزبانه دوره ابتدایی مورد تحلیل و بررسی قرارگرفت تا نوع و میزان وقوع خطاهای نوشتاری دو گروه، شامل خطاهای املائی، واژگانی، گفتمانی و ساختاری، مشخص گردد.

بحث و بررسی

نمونه خطاهای املائی، واژگانی، گفتمانی و ساختاری انشاهای فوق به ترتیب در جدول‌های ۱ تا ۸ به نمایش درآمده است. علامت * به موارد حشو دلالت دارد. علامت [ ] نیز برای نشان دادن صورت درست به‌کار رفته است.

تحلیل خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان فارسی زبان و دوزبانه دوره ابتدایی

جدول ۱. خطاهای املائی و نگارشی موجود در نوشتار دانش‌آموزان فارسی‌زبان پایه‌های چهارم و پنجم

نوع خطا	میزان وقوع	موارد وقوع (نمونه)
املائی نادرست کلمات	۲۸	<p>- می‌دانم که اگر روزی هم کمی عصبانی می‌شوی [.] به‌خاطر [به‌خاطر] درست تربیت شدن من است.</p> <p>- اگر در درس‌هایشان مشکل داشتند آن‌ها را رغب [رفع] می‌کنید.</p> <p>- من از شما خیلی رازی [راضی] هستم [.] امیدوارم شما هم از من رازی [راضی] باشید.</p> <p>- نمی‌دانم چه شد [که] بعد از یک روز نظرم اوز [عوض] شد.</p> <p>- او با تلاش و کوشش، با شوخی و بسیار بسیار کم تنبیح [تنبيه] کلاس‌های خود را به بهترین شیوه اداره می‌کند.</p> <p>- من از شما خواهش‌م‌نم‌م برای یک بار شد [برای یک بار هم که شده] من را مبشر [مبصر] کنید.</p> <p>- اگر در جایی اشتباهی داشتیم ما را توجیح [توجه] کردید.</p> <p>- اگر ما بی‌انضباتی [بی‌انضباطی] یا شلوغی می‌کردیم شما با رفتارهای خوبتان ما را متوجه بی‌انضباتی [بی‌انضباطی] هایمان کردید.</p> <p>- می‌دانم که کار بسیار سخت و دشت‌واری [دشواری] دارید.</p> <p>- با وجود مشکلات بسیار و غضبت [اذیت]‌های ما شاگردان [.] باز هم با عشق و محبت [.] جاده‌ی تحصیلی را طی کردی و...</p> <p>- زحمات او را حدر [هدر] ندهیم.</p> <p>- همیشه هم سبغ [سعی] دارید تا بچه‌ها درس را یاد بگیرند.</p> <p>- منضورم [منظورم] همان نمراتشان است.</p> <p>- معلم عزیزم از شما ممنونم که به من نوشتن، خاندن [خواندن] و خیلی چیزهای دیگر که... امیدوارم که توانسته‌باشم تا با درس خواندن خود و رعایت نظم و انضباط [انضباط] قدری از زحمات شما را جبران کرده باشم.</p> <p>- پرسیدم [:] [“”] مادر بزرگ عدد شش عدد خواسی [خاصی] نیست [“”] [“”]</p> <p>- مادر بزرگ با سراحت [صراحت] جواب داد [:] [“”] نه [“”]</p> <p>- اندکی تعمل [تأمل] کردم [.]</p> <p>- آرامش خواستی [خاصی] وجودم را فراگرفت [.]</p> <p>- مخصوصاً کلاس اولی‌ها که با چهره‌های معسوم [معصوم] و شوق کودکانه و بعضی‌ها هم با کمی اضطراب [ضطراب] وارد مدرسه می‌شوند...</p>
استفاده نکردن از علائم سجاوندی یا نشانه‌گذاری (علایم نقطه‌گذاری در بیشتر موارد رعایت شده است؛ اما خطاهایی هم وجود دارد)		<p>تمام معلم‌ها خوب‌اند و معلم ما [.] آقای... معلمی خوب و فهمیده است [.] من شکایتی از ایشان ندارم [.] چرا باید الکی ایراد بگیرم [“”] او بسیار خوب است [.]</p> <p>من بارها از بزرگترها شنیده‌ام که می‌گویند [:] [“”] معلم مانند یک شمع فروزان است که با سوختن خود به اطرافش روشنی می‌بخشد [“”] و همین‌طور شنیده‌ام که می‌گویند [:] [“”] معلمی شغل انبیاست [“”] [.]</p> <p>و...</p>

تحلیل خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان فارسی زبان و دوزبانه دوره ابتدایی

جدول ۲. خطاهای واژگانی موجود در نوشتار دانش‌آموزان فارسی‌زبان پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی

نوع خطا	میزان وقوع	موارد وقوع
کاربرد واژگان نادرست و بی‌معنی در متن	۱	- من در طول این سال چیزهای زیادی آموختم و همه را مدیون مروهون* فراوان شما هستم.

جدول ۳. خطاهای گفتمانی موجود (معناشناختی، کاربردشناختی و سبکی) در نوشتار دانش‌آموزان فارسی‌زبان پایه‌های

چهارم و پنجم ابتدایی

نوع خطا	میزان وقوع	موارد وقوع (نمونه)
عدم رعایت سبک نوشتاری	۸	- از [در] لیخند روی لباتون [لبه‌اینان] عشق مادرانه‌ای نسبت به خودمان را* دیدم. - بعضی از بچه‌ها مشق‌هایشان را نصفه‌کاره می‌نوشتن [می‌نوشتند]، جزوه یا کتاب و دفتر نمی‌آوردند. - ازتون [از شما] یک دنیا ممنونم که این قدر به ما خوب درس دادید و... - دعایم کنم که همیشه حالتون [حالتان] خوب باشد و سلامت باشید. - با عرض سلام و خسته‌نباشی [خسته‌نباشید] خدمت معلم عزیزم [و] زحمت کشم.
کاربرد عبارتهای بی‌معنی، رعایت نکردن نشانه‌های انسجام متن یا عدم کاربرد صورت نوشته شده توسط گویشوران بومی	۱۶	- نایبنا بودم و چشم من از دنیا کوتاه بود - امیدوارم که من شما را با نمراتم* و درسم رازی [راضی] نگه داشته باشم* [باشم]. - شما زمانی که [با] کم سن و سالان در ارتباط هستید مثل او [آن‌ها] [،] زمانی که با بزرگترها هستید مثل او [آن‌ها] [،] زمانی که با ما هستید مثل ما [،] زمانی که با خردسالان رفتار می‌کنید هم مثل آن‌ها [رفتار می‌کنید] [،] خلاصه آدم سازگاری هستید. - من با کمک شما توانستم استعداد داستان‌نویسی و یا انشانویسی من را شکوفا کنید. [استداد داستان‌نویسی و یا انشانویسی ام را شکوفا کنم] - شما برای ما خیلی عزیز هستید و در کارهای خودتان با دقت رسیدگی می‌کنید. [و به کارها با دقت رسیدگی می‌کنید] - وقت بعضی آن هم برای این بچه‌ها دوباره تکرار نکنند، عصبانی می‌شود مگر دلیلی ندارد عصبانی شود [بعضی وقت‌ها هم که برای این بچه‌ها تکرار نکنند، بدون دلیل عصبانی می‌شوند] - مادر بزرگ وقتی دید من میلی برای ادامه حرفهایش ندارم و [برای اینکه] حرفش هم بی‌نتیجه نماند [،] گفت...

تحلیل خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان فارسی زبان و دوزبانه دوره ابتدایی

جدول ۴. خطاهای ساختاری موجود در نوشتار دانش‌آموزان فارسی‌زبان پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی

نوع خطا	میزان وقوع	موارد وقوع (نمونه)
عدم رعایت ترتیب اجزای جمله	۲	<p>- می‌خواستم نامه به شما* درباره کلاس و برداشت من از شما بنویسم. [می‌خواستم درباره کلاس و برداشت من از شما، نامه‌ای بنویسم]</p> <p>- شما من و همکلاسی‌هایم را با تلاش و کوشش سعی کردید راهنمایی کنید. [شما با تلاش و کوشش سعی کردید من و همکلاسی‌هایم را راهنمایی کنید]</p>
حذف فعل بدون قرینه	۵	<p>- ولی [قول می‌دهم، پیمان می‌بندم] در سال آینده در کلاس شما یک شاگرد نمونه باشم.</p> <p>- با دانشی که به من آموختی، [به من] [یاد دادی] [که] چگونه زندگی کنم ...</p> <p>- راه زندگی را روشن [کردی] و نشان دادی.</p> <p>- تو سرمشق درست زیستن، درست آموختن و درست احترام گذاشتن را [به من دادی] [.]</p> <p>- ببخشید اگر در طول این سال شما را اذیت [کردم] یا در کلاس حرف زدم.</p>
به‌کارگیری افعال نامناسب (صرف فعل، زمان و...)	۱۷	<p>- امیدوارم راهی که به پیش‌گرفتی سرشار از امید و سربلندی برای تو داشته* باشد.</p> <p>- اگر بعضی از اولیا به سخت‌گیری و حساسیت شما اعتراض می‌کنند، نه تنها معلم را ناراحت می‌کنند [.] بلکه به بچه‌های خود ظلم می‌کنند [می‌کنند] [.] چراکه جلوی پیشرفت او را گرفته است [می‌گیرند] [.]</p> <p>- بدون معلم [.] دیگر دکتر و مهندس وجود نخواهد داشت و تمام شهر را تنبلی و بی‌سوادی فرا می‌گرفت [می‌گیرد]</p> <p>- من از تو بسیار تشکر می‌کنم [می‌کنم]</p> <p>- به من یاد دادی با نظم‌تر باشیم [باشم] [.] خوش‌روتر باشیم [باشم] [.] بهتر رفتار کنیم [کنم] [.] بهتر درس بخوانیم [درس بخوانم] و بهتر بنویسیم [بنویسم]</p> <p>- به خدا می‌گویم که معلم مثل یک درخت است [.] من و دوستانم هم شکوفه‌های آن درخت هستیم [هستیم] [.]</p> <p>- از وقتی ما پا به مهدکودک یا مدرسه می‌گذاریم، یک معلم و یا یک آموزگار مهربان و دانا به ما درس زیبای فارسی و ریاضی و خیلی چیزهای دیگر به ما* یاد می‌دهند [یاد می‌دهد] [.]</p>

جدول ۴. (ادامه) خطاهای ساختاری موجود در نوشتار دانش‌آموزان فارسی‌زبان پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی

نوع خطا	میزان وقوع	موارد وقوع (نمونه)
به‌کارگیری صورت نادرست سایر اجزای جمله (اسم، صفت و...)	۹	<p>- بعضی‌ها که دست‌خطشان بد است به آن [به آن‌ها] تذکر می‌دهید.</p> <p>- آقای... من شما را واقعاً دوست دارم و قصد دارم سال آینده نیز در کلاس ایشان [شما] باشم.</p> <p>- بعضی موقع [مواقع] سخت‌گیر می‌شوید.</p> <p>- خواندن و نوشتن را برای نخست [نخستین بار] شروع کردم.</p> <p>- من از شما خواهش‌مندم برای یک بارشده [برای یک بار هم که شده] من را مبشر [مبصر] کنید.</p> <p>- نمی‌دانم چه‌وقت باید این نامه را می‌نوشتیم [!]. زودتر یا دیرتر [دیرتر]؟! اما...</p>
حذف یا کاربرد نابه‌جای حروف	۹	<p>- روز اولی که شما را رویت کردم از [در] نگاه‌های مهرآمیزتان دریای پرعمقی را مشاهده کردم.</p> <p>- امتحاناتی که برای [از] ما گرفتید...</p> <p>- سلام بر آن معلمی که زندگی را بر [برای] من روشن کرد.</p> <p>- آقای... من از شما متشکرم که وقت [خود] را به‌خاطر ما بچه‌ها صرف می‌کنید تا ما بهتر بتوانیم مطالب درسی [را] بفهمیم.</p> <p>- شما خیلی [با] ما مهربان هستید.</p>
تکرار اجزای جمله و حشو	۱۲	<p>- آن‌ها هیچ‌وقت نمی‌خواهند دانش‌آموزان خود را در کاری که از شخصیت آن‌ها می‌کاهد نمی‌خواهند* ببینند.</p> <p>- از این که در این ۹ ماه به ما با صبر و بردباری به ما* درس دادید ممنون.</p> <p>- برای اهداف [اهدافی] ما* که در آینده پیش روی ما است [!]. کارهای بسیاری می‌کند.</p> <p>- شما کاری کردید که ما وقتی چیزهایی نمی‌دانستیم شما* به ما یاد می‌دادید. [شما چیزهایی را که نمی‌دانستیم به ما یاد می‌دادید.]</p> <p>- نه تنها مشکل مرا حل کردید [!]. بلکه مشکل بعضی هم* از بچه‌ها را هم حل کردید و...</p> <p>-... مگر این که درس‌هایمان را خوب بخوانیم و نکات زندگی را* که به ما یادآور می‌شوند را در زندگی روزمره به کار ببریم.</p> <p>- توانستید بچه‌هایی را که ضعیف بودند را* بالا ببرید</p> <p>- معلم عزیزم از شما ممنونم که به من نوشتن، خواندن [خواندن] و خیلی چیزهای دیگر که مانند یک گنج ارزش دارد را به من* آموختید.</p> <p>- امیدوارم این نامه‌هم که خاطره‌ی یک روز خوب من است هم* به دستت برسد و...</p>

تحلیل خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان فارسی زبان و دوزبانه دوره ابتدایی

جدول ۵. خطاهای املايي و نگارشی موجود در نوشتار دانش‌آموزان دوزبانه در پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی

نوع خطا	میزان وقوع	موارد وقوع (نمونه)
املايي نادرست کلمات	۱۲	- در واغه [در واقع] از ته دل می‌گویم [.] - و با هر گلبرگی که از سالهای پربها و گرانقدر زندگیش می‌افتد [.] شیرهی زندگی و علم و دانش خود را نثار [نثار] دانش‌آموخته‌گان [دانش‌آموختگان] خود می‌کند [.] - می‌خواهم بگویم هر چه که در آینده شوم [.] به خاطره [به خاطر] زحمت بی‌دریغ [بی‌دریغ] امروز توست - خدای قادر و توانا را هزاران بار شکرگذارم [شکرگرام] - من آرزو دارم که خداوند به آن [او] ۱۰۰۱ سال امر [عمر] بدهد. - به کدامین لغت [لطف] تکريم بگويم؟
استفاده نکردن از علايم سجاوندی یا نشانه‌گذاری	۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲	- سلام [:] سلامی به بلندی قله اورست [:] سلامی به گرمی آفتاب [.] - یادت می‌آید روزی را که به من شمردن اعداد را آموختی [؟] - با درس دادن به ما [.] ما را از روزگار خویش آگاه می‌کنید [.]

جدول ۶. خطاهای واژگانی موجود در نوشتار دانش‌آموزان دوزبانه در پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی

نوع خطا	میزان وقوع	موارد وقوع
کاربرد واژگان نادرست و بی‌معنی در متن	۳	- اگر بخواهم تمام خاصیت‌های * [خصوصیت‌های] تو را بنویسم باید آسمان [.] صفحه شود و دریا [.] مرکب تا بتوانم بنویسم [.] - تا حالا بهترین آموزنده‌ی [آموزگار] من پدر و مادرم بوده [اند] - من از این فکرهایی [تصمیم‌هایی] که آقای... و آقای... گرفتن خیلی ناراحت هستم [.]

جدول ۷. خطاهای معناشناختی و کاربردشناختی موجود در نوشتار دانش‌آموزان دوزبانه‌ها در پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی

نوع خطا	میزان وقوع	موارد وقوع (نمونه)
رعایت نکردن سبک نوشتاری	۳	- تو به من و دوستایم [دوستهایم] درس می‌آموزی - اما اول و دوم خیلی بازی‌های زیبا می‌کنن [می‌کنند] - من از این فکرهایی که آقای... و آقای... گرفتن [گرفته‌اند] خیلی ناراحت هستم

جدول ۷. (ادامه) خطاهای معناشناختی و کاربردشناختی موجود در نوشتار دانش‌آموزان دوزبانه‌ها در پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی

نوع خطا	میزان وقوع	موارد وقوع (نمونه)
کاربرد عبارتهای بی‌معنی، رعایت نکردن نشانه‌های انسجام یا عدم کاربرد صورت نوشته شده توسط گویشوران بومی	۹	<p>- معلم عزیزم شما به [برای] من خیلی زحمت کشیده‌اید. [.] تنها برای من نه [نه تنها برای من] [!]</p> <p>- بعضی‌ها هر درس یاد دادید [بلکه به همه درس یاد دادید].</p> <p>- هرچند می‌دانم [اگر] تمامی گل‌های سرخ دنیا را هم به پایت بریزم [.] [باز هم] نمی‌توانم قدردان زحمات باشم [!]</p> <p>- من آرزو دارم که تو با خانواده‌ی خویش به خوبی و خوشی زندگی کنی و سایه‌تان همیشه روی سر خانواده‌ی خویش [تان] باشد.</p> <p>- معلم خوب من [مانند] پدر و مادرم است [.] و از خدا می‌خواهم سایه‌ی این نعمت بزرگ الهی را به ما بدهد [.] [پر سر ما حفظ‌کنند]</p> <p>- خیلی معلم خوبی بود که هر کسی درس نمی‌خواند بر تخته سیاه می‌گذاشت. [کنار تخته سیاه نگه می‌داشت]</p> <p>- معلم عزیزم در طول این سال تحصیلی بر سر درس به ما نصیحتی دادی من ناراحت نشدم [بخاطر درس به ما نصیحت‌هایی کردی که من از آن‌ها ناراحت نشدم]</p> <p>- اگر این گل‌ها را تقدیم به تو کنم باز هم نمی‌توانم [تشکر کنم] چون ببینی تو چقدر گل هستی [تو آنقدر گل هستی] که این گل‌ها از روی زیبای تو خجالت می‌کشند.</p>

از بررسی نامه‌های دانش‌آموزان فارسی زبان دوره ابتدایی ۲۶ درصد خطای املائی، ۱ درصد خطای واژگانی، ۲۲ درصد خطای گفتمانی و ۵۱ درصد خطای ساختاری مشاهده شد. خطاهای ساختاری از بالاترین بسامد برخوردار بود و خطاهای واژگانی کمترین درصد وقوع را داشت. وقوع خطاهای گفتمانی در انشاهای مورد مطالعه قابل توجه است؛ به طوری که با اختلاف اندکی (۴ درصد) بعد از خطاهای املائی قرار دارد. اگرچه وجود خطاهای املائی و ساختاری قبل پیش‌بینی بود؛ اما به این دلیل که تصویری شد دانش‌آموزان فارسی زبان درباره موقعیت‌های گفتمانی شناخت کافی دارند، بروز خطاهای گفتمانی در نوشتار این گروه تا حدود زیادی به دور از انتظار بود.

از مطالعه نامه‌های دانش‌آموزان ترک‌زبان دوره ابتدایی ۱۱ درصد خطاهای املائی، ۳ درصد خطاهای واژگانی، ۱۲ درصد خطاهای گفتمانی و ۷۴ درصد خطاهای ساختاری مشاهده شد. در نوشتار این گروه، خطاهای ساختاری از بیشترین بسامد برخوردار بود و خطاهای واژگانی کمترین درصد وقوع را داشت. از میان خطاهای ساختاری رخ داده در نوشتار دانش‌آموزان گروه اول، بیشترین میزان خطا مربوط به حذف یا کاربرد نامناسب فعل بود.

تحلیل خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان فارسی زبان و دوزبانه دوره ابتدایی

جدول ۸. خطاهای ساختاری موجود در نوشتار دانش‌آموزان دوزبانه در پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی

نوع خطا	میزان وقوع	موارد وقوع (نمونه)
رعایت نکردن ترتیب اجزای جمله	۲	- اگر خانم معلم شما نبودید ما بی سواد می‌ماندیم. [خانم معلم، اگر...] - خدای قادر و توانا را هزاران بار شکرگذارم [شکرگذارم] که معلمی همچون بزرگواری شما دارم که... [که معلم بزرگواری همچون شما دارم]
حذف فعل بدون قرینه	۶	- ... گل مریم و همه‌ی گل‌های دنیا تقدیم به شما [.] اگر این گل‌ها را تقدیم به تو کنم باز هم نمی‌توانم [تشکر کنم] چون... - تو به ما از امامان [و] پیامبران [درس‌های زیادی آموختی] و همه‌چیز را به ما یاد دادی. - و از خداوند بزرگ می‌خواهم که همیشه و همیشه شمع وجودت روشن [باشد] و ما، مانند پروانه‌های بال و پر سوخته در کنارت حلقه بزینم و... - و از خداوند متعال می‌خواهم که همیشه صورتت خندان [باشد] مثل گلهای بهاری و...
به‌کارگیری افعال نامناسب (صرف فعل، زمان و...)	۲۱	- من امروز در مدرسه بودم [هستم] و قرار بود [قرار است] اسباب‌کشی کنیم به خانه‌ی جدیدمان! - اما صبح ساعت ۴ بیدار شدم تا بقیه‌ی آنرا خواندم [بخوانم] - ساعت ۷ شد و صبحانه خوردم و به سرویس سوار شده [شدم] و به مدرسه رسیدیم [رسیدم] و... - معلم من [.] دیگر قول می‌دهم [قول بده] که هر چه از من بدی دیده‌ای مرا* ببخش [ببخشی]. [.] - ذهنم کبوتر بچه‌ای بود که تنها بال دارد [داشت] و عشق پرواز، اما نه راه را می‌داند [می‌دانست] و نه رسم [را]. - معلم مثل باغبانی است و ما گل‌هایی هستیم که با جان و دل به ما محبت می‌کند و از ما انتظار دارند [دارد] که به خواسته‌هایشان [خواسته‌هایش] احترام بگذاریم و امرشان [امرش] را با جان و دل بپذیریم، چون صلاح زندگی را می‌خوانند [می‌خواهد] - من همیشه درویش خانهاات خواهد [خواهم] ماند. - سلام بر معلم مهربانم که با دلسوزی و با محبت به ما علم و دانش یاد می‌دهد و مانند شمع می‌سوزد [می‌سوزد] و ما... - معلم جان [.] من آرزو دارم که باز هم در کلاس تو درس بخوانم و از اطلاعات تو استفاده‌ی کافی را برای خودم یاد بگیرم [به اندازه کافی استفاده کنم] تا... - ما در پایه‌ی پنجم (۲) درس می‌خوانیم [می‌خوانیم] - هر کجا و جاک* که باشید [هستید] سلامت و خوب و پایدار باشید - تا حالا بهترین آموزنده‌ی [آموزگار] من پدر و مادرم بوده [اند] چون... هم مرا بزرگ کرده و هم آن‌ها معلم هستند و به من درس‌هایم را آموزش داده‌است [داده‌اند]

جدول ۸. (ادامه) خطاهای ساختاری موجود در نوشتار دانش‌آموزان فارسی زبان پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی

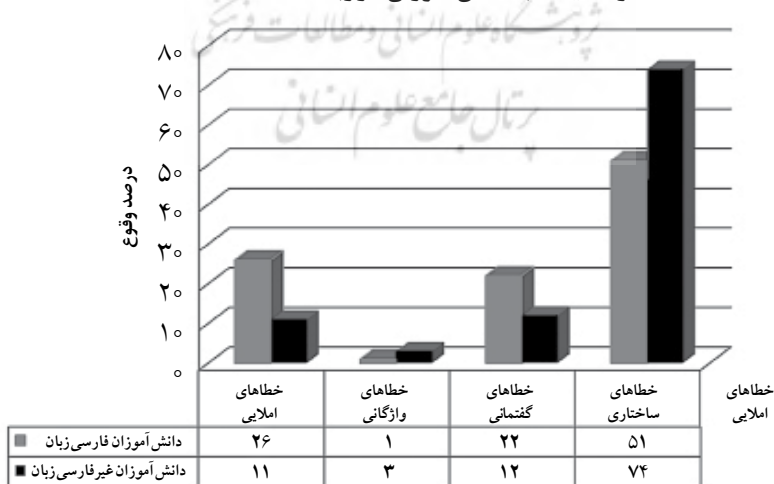
نوع خطا	میزان وقوع	موارد وقوع (نمونه)
به‌کارگیری صورت نادرست سایر اجزای جمله (اسم، صفت و....)	۱۵	<p>- معلم عزیزم تو جوری به ما درس دادی بهترین [تسو به بهترین روش به ما درس دادی]</p> <p>- امیدوارم قدر این همه زحمت کشیدن‌هایت [زحمت‌هایت] را بدانم و افراد [فرد] خوبی را * برای جامعه باشم تا...</p> <p>- که زمام همه امور جامعه را به دست گیرند که [این شغل] قابل مقایسه با اشغال [شغل‌های] دیگر نیست. [.]</p> <p>- اما اکنون که به این لحظه رسیده‌ام [.] تمامی واژه‌ها و جملات از ذهنم ریخته‌اند [رفته‌اند] و در واقع هیچ کلمه [ای] را نمی‌یابم که...</p> <p>- ارزش و مقام معلم به قدری در نزد خدا بالاتر [بالا] است که...</p> <p>- میوه‌های بهشتی را بخورند و از آن [ها] لذت ببرند [.]</p> <p>- آرزو دارم که خداوند به آن [او] ۱۰۰۱ سال امر [عمر] بدهد.</p> <p>- من از نظم مدرسه شکایت دارم که نصف محوطه را به اول‌ها [کلاس اولی‌ها] و نصف دیگر را به دوم [ها] می‌دهد و ما جایی برای بازی نداریم [.] اما اول و دوم [ها] خیلی بازی‌های زیبا [بی] می‌کنن [.]</p> <p>- صدایت قاصدهایی‌اند [پسر از قاصدهایی است] که خبر از آینده‌ی روشن می‌دهند.</p>
حذف یا کاربرد نابه‌جای حروف	۱۷	<p>- از کتابخانه‌ی مدرسه به [برای] ما کتاب داستان‌ها [بی] در مورد امام، پیامبران و انسان‌های درستکار می‌خوانی</p> <p>- ما از معلممان آموختیم که به فقیرها کمک‌کنیم و [تا] فقیر به ما دعا کند [تا فقرا برای ما دعا کنند]</p> <p>- معلم عزیزم شما به [برای] من خیلی زحمت کشیده‌اید [.]</p> <p>- امیدوارم قدر این همه زحمت کشیدن‌هایت [زحمت‌هایت] را بدانم و افراد [فرد] خوبی را * برای جامعه باشم تا...</p> <p>- اگر معلم را با افراد دیگر مقایسه کنیم [.] متوجه می‌شویم که آن‌ها این کار [را] از پیامبران الهی به ارث برده‌اند [.]</p> <p>- اما من وظیفه‌ی خود می‌دانم و * [که] با کسب درجات عالی و از همه مهم‌تر با داشتن اخلاق و شخصیت خوب و پسندیده شما عزیزان را شاد کنم.</p> <p>- ای معلم [.] تو آن ناخدایی هستی که کشتی [.] هرگز بی تو [به] راه راست هدایت نمی‌شود و...</p> <p>- من روز معلم را برایت [به تو] تبریک می‌گویم [.]</p> <p>- معلم عزیزم [!] من هر وقت که * [و] هر جا که هستم...</p>

تحلیل خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان فارسی زبان و دوزبانه دوره ابتدایی

جدول ۸. (ادامه) خطاهای ساختاری موجود در نوشتار دانش‌آموزان فارسی‌زبان پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی

<p>- چون که تو* مرا در زندگی با همه‌ی بدی‌ها و خوبی‌های زندگی* آشنا می‌کنی از تو سپاس‌گذارم [سپاسگزارم] و...</p> <p>- من از تو ممنونم که این همه محبت [و] مهربانی کردی و به ما* هر چه استعداد داشتی و* به ما هم از آن استعدادها هم به ما* یاد دادی [.]</p> <p>- هر کجا و جا* که باشید [هستید] سلامت و خوب و پایدار باشید</p> <p>- زحمت شما را به هدر نمی‌دهم و [امیدوارم] هر جا و هر کجا* که هستید خوب و خوش و پیروز باشید</p> <p>- می‌دانم چقدر برای درس خواندن ما بچه‌ها چقدر* زحمت می‌کنی...</p> <p>- ازو تشکر کردم که به من الفبا و چیزهای دیگری را به من* یاد داد.</p> <p>- من از معلم عزیز و زحمت‌کشتم تشکر می‌کنم که در این سال برای من در این سال* زحمت کشیده [.]</p> <p>- یادش به خیر آن روزها که در کلاس اول بودم که معلم آقای... بود که خیلی معلم خوبی بود که... [تکرار بندهای مشابه و طولانی کردن جمله در حد یک پاراگراف]</p> <p>- من در پایه‌ی* کلاس پنجم درس می‌خوانم</p> <p>- تو بودی که مرا از ظلمات جهل و نادانی نجات دادی و مرا* به سوی علم کشاندی.</p> <p>- مانند مادری که به بچه‌اش حرف زد، صحبت کردن، نصیحت و تربیت دادن* را آموخت [.]</p>	۱۴	تکرار اجزای جمله و حشو
---	----	------------------------

نسبت خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان فارسی زبان در مقایسه با دانش‌آموزان دوزبانه

نمودار ۱. نسبت خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان دو گروه مورد مطالعه در مقایسه با یکدیگر

مقایسه خطاهای نوشتاری دو گروه مورد مطالعه نشان می‌دهد که اگرچه درصد خطاهای ساختاری گروه اول نسبت به گروه دوم ۱۸ درصد کمتر است اما دانش‌آموزان فارسی زبان دوره ابتدایی نسبت به دانش‌آموزان دوزبانه خطاهای املائی و گفتمانی بیشتری در نوشتار خود داشته‌اند.

■ نتیجه‌گیری ■

نتایج به دست آمده از بررسی نامه‌ها یا انشاهای دانش‌آموزان ایرانی نشان می‌دهد که در نوشتار هر دو گروه مورد مطالعه به میزان قابل توجهی خطا وجود دارد. بر اساس تقسیم بندی های کورد (۱۹۷۰) که خطاها را به انواعی از جمله واژگانی، املائی، ساختاری و گفتمانی دسته‌بندی نموده است بسامد خطاهای ساختاری از انواع دیگر بیشتر بوده و نشانگر آن است که روش‌های تدریس و مواد آموزشی موجود در این زمینه دارای ضعف‌هایی هستند. بروز ۵۱ درصدی خطاهای ساختاری در انشاهای دانش‌آموزانی که زبان مادری آن‌ها فارسی بوده و به قواعد دستوری این زبان تسلط کافی دارند حاکی از آن است که این گروه با وجود دانستن قواعد دستوری، در کاربرد نوشتاری آن توانایی کافی را ندارند. دانش‌آموزان دوزبانه نیز هنگام به‌کاربردن قوانین ساختاری زبان فارسی در نوشتار، خطاهای بیشتری (۷۱ درصد) مرتکب شده‌اند که ممکن است به ندانستن تعدادی از این قواعد تعبیر شود. به عنوان مثال، در قسمت استفاده از حروف، ندانستن صورت صحیح کاملاً مشهود و نشان دهنده عدم دانش کافی است. عدم رعایت نشانه‌های نگارشی که خوانش متن را با مشکلاتی مواجه می‌کند نیز از موارد دیگری بود که به دلیل کثرت وقوع غیر قابل محاسبه معرفی شد. از آنجا که تاکنون پژوهش‌های مشابهی در این زمینه در داخل کشور انجام نشده بود، اکنون این پژوهش می‌تواند داده‌های مناسبی را برای دست‌اندرکاران آموزشی ارائه نماید. بنابراین ضرورت دارد برای آموزش نکات دستوری و نگارشی با اهداف نوشتاری تدابیری اندیشیده و در کلاس‌های انشانویسی، به صورت هدفمند، مسائلی مانند سبک‌های نوشتاری آموزش داده شود. از این‌رو تدوین کتاب آموزش انشا برای دوره‌های مختلف تحصیلی پیشنهاد می‌شود. ممکن است بخشی از خطاهای دانش‌آموزان دوزبانه به تداخل زبان مادری مربوط باشد، اما بروز خطاهای مشابه در نوشتار دانش‌آموزان فارسی‌زبان به ناکافی بودن اطلاعات و ضعف در شیوه‌های آموزشی مربوط است. بنابراین تدوین منبعی مناسب تا حدود زیادی این کمبود را مرتفع می‌نماید.

تحلیل خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان فارسی زبان و دوزبانه دوره ابتدایی

منابع

اسدالهی، قربانعلی و همکاران. (۱۳۷۱). بررسی نارسانویسی در دانش‌آموزان کلاس سوم ابتدایی مدارس شهر اصفهان در سال تحصیلی ۷۲-۷۱ (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه اصفهان، اصفهان.

اسدی بیدشکی، سارا. (۱۳۹۰). مقایسه و تحلیل خطاهای نوشتاری در دانش‌آموزان پسر عادی و نارسانویس دوره ابتدایی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه الزهرا (س)، تهران.

اکبریور، جعفر. (۱۳۸۲). بررسی خطاهای نوشتاری دانش‌آموزان پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد آموزش زبان فارسی). دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

ترابی، فاطمه. (۱۳۸۷). تحلیل نحوی-کلامی دست‌نوشته‌های داستانی کودکان و نوجوانان (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

جبرئیلی، مهرانگیز. (۱۳۸۲). بررسی زبان‌شناختی خطاهای تولیدی موجود در نظام نوشتاری کودکان فارسی زبان (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه آزاد واحد تهران مرکزی، تهران.

خانابازاده، کیومرث. (۱۳۸۸). خطاهای نحوی تالشی زبان‌ها در گونه نوشتاری فارسی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

دوست‌محمدیان، شهربانو. (۱۳۸۰). ساختارهای معتبر و قابل قبول معانی بیان و قواعد نحوی در مقاله نویسی دانشجویان ایرانی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه الزهرا (س)، تهران.

رمضانی واسوکلانی، احمد. (۱۳۹۰). مقایسه کاربرد ابزارهای انسجام در گفتمان نوشتاری دانش‌آموزان عادی و دارای اختلالات یادگیری فارسی زبان شهر تهران (رساله دکترا). پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران.

زندلی. (۱۳۷۳). بررسی مشکلات املايي از دیدگاه یافته‌های علم نوین زبان‌شناسی (گزارش تحقیقاتی). تهران، دفتر برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه پیام نور.

قوشلی‌پور، نازمحمد. (۱۳۹۰). تحلیل خطاهای نحوی دانش‌آموزان دوزبانه ترکمن مقطع راهنمایی در نگارش و کاربرد زبان فارسی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

عبدی، بهروز. (۱۳۸۳). تحلیل خطاهای واژگانی-نوشتاری کردزبانان (گوشش کلهری) (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه شهید بهشتی، تهران.

عزیزپور، سعید. (۱۳۹۰). تحلیل خطاهای نحوی لریزبانان بویراحمدی در به‌کارگیری زبان فارسی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

علوی‌مقدم، سید بهنام و خیرآبادی، معصومه. (۱۳۹۱). تحلیل اشکالات نوشتاری دانش‌آموزان ایرانی غیر فارسی زبان (مخاطبان مجلات رشد). فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۴۳، ۴۳-۶۰

علیخانی، جلال. (۱۳۷۹). بررسی غلط‌های املايي دانش‌آموزان پسر دوره ابتدایی شهرستان بروجن (پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی). دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

فرهادی، محمد. (۱۳۷۹). بررسی مشکلات نگارش فارسی دانش‌آموزان عرب زبان جنوب ایران از طریق تجزیه و تحلیل خطاهای واژگانی و نحوی نوشته‌های آنان (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه شیراز.

فهم‌نیا، فرزین. (۱۳۸۱). مشکلات آموزش و یادگیری خط فارسی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی). پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران.

قربان‌حقی، الهام. (۱۳۷۷). بررسی منشأ غلط‌های املايي در پایه‌های اول و دوم دبستان (پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی). دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران.

گورابی، خسرو. (۱۳۷۵). کم‌شنوایی و اختلالات زبان نوشتاری. مقاله ارائه شده در سومین کنگره گفتار درمانی ایران، دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی، تهران.

Brown, H.D. (2001). *Teaching by Principles, an Interactive Approach to Language Pedagogy*. Longman. San Francisco State University.

Corder, S.P. (1971). Idiosyncratic Dialects and Error Analysis *International Review of Applied Linguistics*, 9, 147-159.

Corder, S.P. (1973). *Introducing Applied Linguistics*. Penguin.

Darus, Saadiyah (2009). Error Analysis of the Written English Essays of Secondary School Students in Malaysia: A Case Study. *European Journal of Social Sciences*, 8 (3), 483-495

Keshavarz. M.H. (1995). *Contrastive Analysis & Error Analysis* (New Edition). Tehran, Rahnama Press.

Wardhough, R. (1970). The Contrastive Analysis Hypothesis *TESOL Quarterly*, 4, 123-130

پی‌نوشت‌ها

1. Error	7. Brown
2. Corder	8. Context of Learning
3. Mistakes	9. Communication Strategies
4. Weak Version	10. Menyuk
5. Wardhough	
6. Darus	